

machum firmant, et oblectant. Novi ego, qui cum aquis abundaret maximè ad salutem et palatum, tamen è patrio fonte aquam sibi iubebat afferri, quæ tamen sic erat insuavis et crassa, ut nemo illam, nisi extrema urgeret sitis, appeteret. Sic ergo reor in cisternâ Bethlehem nihilò meliores esse aquas, quam quæ in aliis cisternis è cælestibus pluviis esset collecta; fecit tamen patriæ memoria, et naturalis amor, ut aqua, quæ ex patriâ cisternâ hauriretur, multò esset jucundior, multò magis ad stomachum.

Nihilominus placet multò magis illa sententia, quæ putat aliud hic desiderare Davidem, significatum in aquâ, non aquam ex cisternâ Bethlehem; nempe liberare patriam, quam ab hostium præsidariâ cohorte occupari videbat. Quod debere se putabat patriæ, quæ illum primum nascentem vidit et à quâ habuit spiritum, quem susceptus in lucem inans hauriret, et amori suo, quo illam prosequeretur ardentem, quasi mollia tenellæ ætatis incunabula, quæ mille habent suavitates, quæ mirè oblectant, et capiunt indigenarum animos, et officia plurima, quæ omnem curam ac studium à civibus non solum exigunt, sed etiam extorquent. Quâ de re multa gentiles, tu pauca accipe. De amore in patriam, et quàm suaviter capiat indigenarum animos, est illud Ovidii lib. 1 de Ponto, eleg. 4 :

*Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos
Ducit, et immemores non sinit esse sua.
Quid melius Româ? Scythico quid frigore pejus?
Huc tamen ex illâ barbarus urbe fugit.
Cum bene sint clausæ caveâ Pandione natæ,
Nititur in sylvas queque redire suas.
Assuetos tauri saltus, assueta leones,
Nec feritas illos impedit, antra petunt.*

Quantum quisque è patriæ conspectu atque usu voluptatis capiat, docuit optimè Cicero lib. 1 de Oratore, Ulyssis exemplo. *Nostra, inquit, patria delectat, cuius rei tanta est vis, ac tanta natura, ut Ithacam illam in asperrimis saxulis, tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponat.* Quantum verò patriæ debeat, docuit idem.

Hoc verò, meo iudicio, explicat modus ipse dicendi; cum enim aliquis aut degere significatur in aliquo loco, aut ad illum aspirat, hoc aliquando declaratur modo: *Bibit aquas hujus vel illius fontis aut fluminis; aut ex hoc vel illo fonte, ac flumina potare desiderat.* Sic Maro lib. 7 Æneid., eos qui regionem prope

Fabarim atque Tiberim incolunt, his verbis significat :

Qui Tiberim Fabarimque bibunt.

Et eclog. 1. eodem sensu dixit :

*Ante pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.*

Sic Ovid. epist. Medææ, hoc modo Græci dicuntur venisse Colchos :

*Cur unquam Colchi Magnetida vidimus Argon,
Turbaque Phasiacam Graia bibistis aquam?*

Martialis in Amphitheatro epig. 5, de populis orientalibus :

*Et qui prima bibit depressi flumina Nili,
Et quem supremè Tethyos unda ferit.*

Sic ergo nunc desiderat David bibere de cisternâ Bethlehem, quia desiderat, depulsis inde Palæstinis, aut habitare ipse tanquam in possessione propria sine metu atque interpellatore; aut certè efficere, ut cognati, et contribules ibi sine ullâ perturbatione atque periculi suspitione vivant. Hæc videtur regio animo digna cogitatio, qui piè dolet de patriâ ab inimicorum statione possessâ, et secum meditatur, quomodo illam suis, suoque populo liberè restituat. Porrò in aquâ quæ ex aliquo fluvio, sive fonte portatur, aut terræ glebâ, significari possessionem illius regionis unde utrumlibet horum sumptum est, atque ideò aliquid horum à regibus in viâ portari solitum, diximus in nostris Commentariis in Danielelem. cap. 8, v. 2.

Neque rationes, quæ contraria suadent, ejus modi sunt, ut ab hæc sententiâ attentos animos abducant. Militum enim animi non sunt adeò exculi, ut quæ dicuntur obscurius, aut expendant aut curent; sed quidquid primum acceperunt, confestim arripiunt; et quia ambitiosè à militari virtute gloriam captant, in omne se discrimen sine ullâ consideratione conjiciunt. Sanè Persius milites stupidos appellat, idque, ut reor, proverbiali specie, satyrâ 5 :

Hic aliquis de gente hircosâ centurionum

Dicat, quòd sapio, satis est mihi.

Et satyrâ 5, idem :

Dixeris hæc inter varicosos centuriones,

Continuò crassum ridet Pulsenius.

Quòd verò hoc Davidis desiderium, quasi aliquid esset non virile, et masculæ virtutis, sed muliebri ac molle, per genus femineum

significatur, non nimis hanc sententiam premit in oppositum. Nam omnes fermè, qui hoc dicendi genus attigerunt, aliquid hic putant subintelligendum ad femineam illam terminationem accommodatum. Pagninus animam intelligit, et ex eo plures alii, idque ex sententiâ etiam Hebræorum lib. 2 Institutionum cap. 3.

VERS. 16. — IRRUPERUNT ERGO TRES FORTES CASTRA PHILISTINORUM, ET HAUSERUNT AQUAM. Vixdum audierant isti viri heroes Davidis vocem, cum sese ad explendum regis votum expediunt, parati quidvis agere et pati, dummodò regis satisfaciunt desiderio, et sibi militarem gloriam capient. Neque quid rex illa voce ac siti significaverit, aut quod esset regis desiderium, expendunt aut rogant; sed cæco prorsus impetu in manifestum se periculum conjiciunt. Cumque non esset ulla via ab illo præsidio in Bethlehem, nisi per medias inimicorum acies, irrumpunt audacter per intenta tela, et ad cisternam usque integri perveniunt, duobus perfuncti periculis, et quod prius à castris, et quod deinde à Philistinorum statione proponebatur. Neque minus ab hoste jam magis attento ac vigilanti in reditu timendum fuit, cum eadem essent repetenda vestigia, et aliquid præterea afferret impedimentum vas aquâ plenum, quod ad regium votum portabatur.

AT ILLE NOLUIT BIBERE, SED LIBAVIT EAM DOMINO (1). Non, credo, putabat rex, ut putat Abul.,

(1) Quare David hic heroicum actum elicit non unius, sed multarum virtutum. Primò, mortificationis; nam, ut ait Angelom., « in sacrificio Domini effusa aqua eversa est, quia culpam concupiscentiæ mactavit per poenam reprehensionis suæ. » Secundo, bonæ ædificationis et exempli; nam, ut ait Eucherius, « vicit naturam, ut sitiens non biberet, et exemplum de se præbuit, quo omnis exercitus disceret sitim tolerare. » Addit S. Ambr. Apol. 1 Davidis c. 7: « Exercuit etiam subditos ad virtutis officium, ut etiam per pericula regali imperio voluntarii milites obtemperarent. Quòd autem noluit bibere, declaravit probandorum militum se impetrasse gratiâ, non sitis victum necessitate, prospexisse etiam ne cui regum bibendi usus alienis periculis quaereretur. Postremò, piæ vulnus conscientiæ deprecatur, eò quòd aqua tot virorum quaesita sanguine suavitate bibendi habere non posset, quæ præpositæ mortis horrore constaret. »

Allegoricam causam S. Ambros. ibidem assignat: « Sitebat David, inquit, non aquam de lacu qui est in Bethlehem, sed oriundum ex virgine Christum spiritu prævidebat. Yolebat ergo bibere non aquam fluminis, sed potum gratiæ spiritualis, hoc est, non aquarum

q. 23, futurum quemquam usque adeò audacem ac temerarium, qui per viam tot armatorum hominum millibus impeditam ingressus, in interitum rueret voluntarium. Neque egredientes vidit, neque egressuros putabat, quos, ut opinor, audacissimo conatu cohiberet, cum periculum esset certum, neque de suâ siti ac voto admodum laboraret; et talium virorum, si quid adversum accidisset, jactura esset non levis. Quare ne quis existimaret tam vilem se habere subditorum salutem, ut illam pro re tantulâ in discrimen offerret, et ut alii intelligerent, se prorsus ignaro atque invito, allatam esse aquam cum tantorum virorum impendio, exhorruit, ubi illam offerri sibi vidit, non secus atque si tres illi viri exanimis ad suum conspectum forent adducti. Atque ideò noluit eam bibere, ne videretur illorum potare sanguinem, quem effudisse videri poterat, cum miraculi instar esset, inter tot tela et armata Philistinorum odia, non fuisse effusum, et animam ereptam.

SED LIBAVIT DOMINO. Libavit David aquam illam, quam libenter potaret, sed libavit Domino, quasi victimarum obtulisset sanguinem; sic enim ipse interpretabatur, cum dixit: *Num sanguinem istorum bibam? et animarum periculum?* Quod verissimè dixit sapientissimus princeps. Cum enim non sanguinis solum milites illi, sed etiam animarum periculum adiissent, non aquam se accepisse interpretabatur David, sed sanguinem et vitam illorum. Hoc est sapientium iudicium, qui non donum considerant, sed animum et studium, et quid in re quilibet positum esset impendii. Vile aliquid est, et leve, vas aquæ plenum, sed sanè neque leve est, neque vile pro alicujus voto adidisse sanguinis vitæque discrimen. Quare sanguinem se putabat bibiturum David, si aquam biberet tanto impetam, allatamque periculo. Quâ in re duo præstitit regio verè animo dignissima David; et quòd ab aquâ, quam tantoperè sitiisse vi-

« sitebat elementum, sed sanguinem Christi. Denique non bibit oblatam aquam, sed Domino libavit, significans sitire se Christi sacrificium, non naturæ fluentum; illud sacrificium, in quo esset remissio peccatorum; illum sitire se fontem æternum, non qui periculis quaereretur alienis, sed pericula aliena depelleret. » Eadem ex Ambrosio habet et transcripsit Eucherius, Beda et Angelomus Quocirca Methodus Orat. in Hipapantem, Deiparam ita alloquitur: « Tu Bethlehemica illa cisterna, quam velut vitæ refocillatricem David desideravit, ex quâ immortalitatis potulum cunctis emanavit.

(Corn. à Lap.)

debat, abstinuit, quod ejus est, qui suis affectibus securè dominatur; et quòd non vile existimavit donum aliqui exiguum, quia videbat in eo non sanguinem solum, sed etiam animos illorum, à quibus esset oblatum. Quod expendendum esse dicebat Seneca lib. 1 de Beneficiis cap. 6: « Beneficium, inquit, non in eo quod fit aut datur consistit, sed in ipso dantis autfacientis animo » et statim cap. 7: « Nonnunquam magis nos obligat, qui dedit parva magnificè, qui regum æquavit opes animo, qui exiguum tribuit, sed libenter, » etc. Neque exiguum fuit præstantis animi documentum temperasse sibi (si statuamus sermonem hic esse de aquæ poculo), ab eo quod tantoperè appetiisse videbatur. Fecit aliquid simile olim Alexander, ut auctor est Quintus Curtius lib. 7, qui cum extremâ siti laboraret, oblatam aquam accipere noluit, quia durum putabat, et parùm regium, si ipse solus sitim extingueret, aut levaret suam, cum alii eo tempore nihil haberent, quo arida præ siti corpora relicerent. « Tunc, inquit, poculo pleno, sicut oblatum est, reddito: Nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum dividere omnibus possum. »

Multa Patres de hac aquâ non haustâ à Davide, sed libatâ Deo. Vide Ambrosium lib. 1 de Jacob et vitâ beatâ, cap. 1; Chrysost. in Psal. 50. Vides quomodò David castigatus de priori concupiscentiâ, postmodùm cautior est factus: et qui corpus adamaverat, aquam desideratam et necessariam, et sitiens bibere noluit, et victor sui factus est. Vide Nazianzenum oratione de pauperum amore, et Gregorium latè in Registro lib. 9, epist. 39: « David, inquit, qui alienam uxorem tulerat, et pro suâ culpâ valdè fuerat flagellatus, aquam bibere longè post de Bethlehemiticâ cisternâ voluit, quam cum ei fortissimi milites detulissent, bibere noluit, camque fundendo Domino libavit; licebat enim bibere, si voluisset, sed quia illicita se fecisse meminerat, laudabiliter abstinebat; et qui prius pro culpâ suâ morientium militum sanguinem fundi non timuit, postmodùm si aquam biberet, etiam viventium militum sanguinem se fudisse judicavit. »

Ex hoc loco colligunt aliqui sacrificium, et libamina fieri posse ex aquâ purâ, tametsi de hujusmodi aquâ nihil in Scripturâ proditum habeamus. Quod confirmari potest ex lib. 1, cap. 7, v. 6: *Convenerunt in Masphath, hauseruntque aquam, et effuderunt in conspectu*

Domini. Plura nos ibi de aquâ effusâ, quæ tu vide. (1)

VERS. 18. — ABISAI QUOQUE FRATER JOAL FILIUS SARVILÆ PRINCEPS ERAT È TRIBUS. QUANTUM fuerint hi tres, quorum princeps dicitur Abisai, obscurum est: illud mihi certum, non esse tres illos, qui in primo robustorum ordine numerati sunt. Certum præterea mihi tres illos esse, de quibus proxime, qui aquam de cisternâ haustam ad regem detulerunt. Qui verò fuerint alii duo, non facile exploratum est. Quidam ex illis esse opinantur, qui cap. 21, in variis præliis quatuor filios Arapha giganteæ molis occiderunt, quorum unus fuit Abisai, de quo nobis hic sermo, qui interfecto Jesbibenob deficientem regem liberavit ab hostili ferro. Alter fuisse videtur Sobath, qui Saph giganteæ itidem magnitudinis extinxit. Tertius Adeodatus, seu Jonatham filius Sanaa; nam hi etiam duos alios interemerunt gigantes, filios similiter Arapha. Qui ideò videri possunt hic non nominati, quia satis ex capite illo 21, illorum nomen et gloria celebrata sunt. Ita tenent ex interpretibus multi in quibus est Lyra et Hieronymus ex Hebræorum sententiâ in eorum Traditionibus. Neque id omninò mihi displicet, licet eò magis propendeam, ut existimem secundum in illo ordine esse Banaïam, de quo mox.

IPSE EST, QUI LEVAVIT HASTAM SUAM CONTRA TRECENTOS, QUOS INTERFECIT. Quando hæc acciderint, non constat; forsitan tunc accidit, quando quatuor bella ultima contra Philistæos secunda gessit David; aut quando lib. 2, cap. 5, bis contra illos à Davide pugnatum est. Neque constat, an uno tantùm congressu, vel pluribus, diversisque temporibus trecentos occiderit; ad utrumque enim et textus patet, et littera trahi posse videtur non difficilè: suum tamen cuique judicium liberum relinquo. Nunc ad illud egregium factum de aquâ per media inimicorum tela reportatâ, quod cum duobus aliis commune fuit; hoc præterea additur militaris virtutis illustre documentum, quòd tantam hostium multitudinem aut uno, aut pluribus congressibus pugnando sustulerit. Quam fuerit Abisai strenuus, et ad quidlibet audendum impavidus, ipse ostendit lib. 1, cap. 26,

(1) VERS. 17. — NUM SANGUINEM HOMINUM ISTORUM BIBAM? Bibam ex hoc latice, qui cum periculo vitæ haustus est? Usurpari solet, *bibere sanguinem et sudorem populorum*, pro diripere eorum bona, atque laboribus eorum ditescere, aliis auferre quæ cum periculo vitæ et labore manuum sibi compararunt.

(Calmet.)

v. 6; cum enim David in castra Saülis vellet descendere, quo tempore in Davidis ipsius interitum ardentius anhelaret, diceretque: *Quis descendet mecum ad Saül in castra?* ex omnibus, qui tunc aderant, dixit Abisai: *Ego descendam tecum*; et cum ventum esset ad Saülis castra, dixit idem: *Perfodiam eum* (Saülem) *lanceâ in terrâ semel, et secundò opus non erit.*

VERS. 19. — SED USQUE AD TRES PRIMOS NON PERVENERAT. Cum tantus esset Abisai, et horum trium princeps, qui fortasse, ut erat homo acer et impavidus, duos alios ad præclarum illud opus invitavit, non tamen ad tres illos pervenit, qui in primo robustorum ordine numerati sunt.

VERS. 20. — ET BANAIAS FILIUS JOIADÆ VIRI FORTISSIMI MAGNORUM OPERUM. Hic Banaïas à quibusdam existimatur unus è tribus, qui aquam hauserunt et attulerunt è cisternâ; quod mihi verisimilius est. Alii extra has tres robustorum classes statuunt, et seorsùm ab aliis censerunt putant. Quâ de re nihil ego definio, licet mihi prior sententia magis arrideat. Hic porrò filius dicitur Joiadæ viri robustissimi, cujus virtutem et exemplar in suis moribus ac studiis expressit Banaïas. An verò Joiada pater, an Banaïas filius vir fuerit magnorum operum, id est, qui præclara edidit suæ virtutis ac roboris argumenta, obscurum est; neque enim hoc magis videtur ad patrem, quàm ad filium pertinere. Inclino tamen magis in Abulensis sententiam, qui q. 26, magna illa opera Joiadæ parenti attribuit; quod optimè consentit cum *virii fortissimi* appellatione. Quod explicatur magis lib. 1 Paralip. cap. 11, v. 22: *Banaïas filius Joiadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrârat.* Illud, *qui*, id videtur respicere, quod antecessit proximè.

IPSE PERCUSSIT DUOS LEONES MOAB. In lib. 1 Paralip. cap. 11: *Duos Ariel Moab.* Sed est omninò idem; nam Ariel leonem significat Dei, id est, leonem præferocem, et inusitatæ magnitudinis. Id enim valet Dei nomen rebus adjunctum; quo modo *montes Dei*, montes sunt altissimi, et molis ingentis; et *cedri Dei* illæ dicuntur, quæ proceritatis sunt eximie. Sic etiam *leones Dei* illi vocantur, qui ad magnitudinem corporis, ferocitatem quoque magnam addiderunt. Hi duo leones, ut ex Hebræorum sententiâ refert Hieronymus, fuerunt duo viri potentissimi, qui subsidio venerunt Moabitis, quo tempore illos oppugnabat David. Josephus duos hos Moabitas fratres fuisse tradit, à quibus provocatus Banaïas utrumque confecit.

s. s. x.

Hebræorum, Josephique sententiæ nonnulli ex nostris adhæserunt, in quibus est Lyra, Cajetanus et Glossa, et Historia scholastica. Sed placet quod visum est Abulensi q. 26, nullam videlicet hic esse metaphoram, sed esse veros, propriosque leones, quos tunc interfecit Banaïas, quando cum Moabitis à Davide pugnatum est. Neque oportet ad sensus confugere metaphoricos, quando verborum proprietatem sensum sine ullâ translatione directum admittit. Fortasse leones illi, quos alunt Moabiticæ sylvæ, magis sunt quàm alii et naturâ feroces et vasti corpore; sicut leones Punici sæviores sunt ac robusti magis, quàm quos alit India et regiones aliæ, quibus et solis major est amœnitas, et cœli magis amica temperies, ut docet Conradus Gesnerus titulo de leone lib. 1, ex Alberto, et Avicennâ, ubi tradit leones, qui generantur in terrâ Coratenorum, præcipuè apud Iconium, ferociores esse iis qui austrum et meridiem versùs gignuntur. Sanè Aristoteles lib. 8 de histor. Animal. cap. 28, animalium differentiam pro locorum varietate maximam esse dicit, ubi aliquid de leonibus. Quare qui leones dixit Moabiticos, leones dixit truculentos, quos omninò venabulo conficere et magnarum est virium, et insignis audaciæ. Quid sit Ariel, quod leonum loco legimus lib. 1 Paralip., diximus pluribus in nostris commentariis in Isaiam ad illud cap. 22: *Væ Ariel, Ariel!* Inde pete.

ET IPSE DESCENDIT, ET PERCUSSIT LEONEM IN MEDIA CISTERNA IN DIEBUS NIVIS. Aliud nunc Banaïæ magnum opus proponitur, quod à loco et tempore sacer historicus amplificat. Quomodò verò res acciderit, refert Josephus, et ex eo plerique alii. « Cum enim, inquit, ningeret, leo in quemdam puteum illapsus est, cujus os, quod angustum esset, videbat brevi fore ut eid nivibus oppleretur. Atque ideò deplorato exitu et salute, rugire cœpit. Banaïas autem forte fortunâ iter faciens accurrit ad rugitum bestie, et cum descendisset in puteum, re-pugnantem ictu baculi, quem gerebat, exanimavit. » Quidam dicunt leones tempore frigoris ac nivis ferociores esse, et ex eo Banaïæ virtutem commendari magis. An id verum sit, alii viderint; ego potius hyemale hoc, et nivis tempus notari arbitror, quod minùs erat Banaïæ ad pugandum idoneum, cum contracta membra minùs sint apta ad arma tractanda, id est, in sylvis, ubi nullum est ad fovendum frigidum et contractum corpus adjumentum. Minùs à frigore pati leones, quàm homines,